

Г.О. Станиціна

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО ПОВЕРНЕННЯ ЦЕРКОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МУЗЕЙНОГО ЗНАЧЕННЯ В 1923 р.

Стаття вводить у науковий обіг унікальні архівні матеріали, що відбивають зусилля Всеукраїнської академії наук у 1923 р., спрямовані на повернення речей музейного значення з числа вилучених у 1922 р. із церковних та монастирських ризниць України Комісією по допомозі голодуючим унаслідок неврожаю 1921 р. У наведених документах збережено орфографію та стиль того часу.

Спільними зусиллями Всеукраїнської академії наук (ВУАН) та Головполітосвіти у вересні 1922 р. в Україну було повернуто першу партію церковних цінностей музейного значення з числа вилучених із церков та монастирів України навесні 1922 р. Комісією по допомозі голодуючим *. Безпосередньо це завдання виконували: дійсний член Археологічного комітету при ВУАН, хранитель Першого Державного музею Данило Михайлович Щербаківський, представник ВУАН, хранитель Третього Державного музею Антін Хомич Середа та представник музейно-виставкової секції Головполітосвіти із Харкова Ольга Феофілівна Степанова.

За місяць напруженої праці вони відібрали понад 3 тис. експонатів, які було перевезено до Києва й передано на зберігання до Першого Державного музею. Проте в Гохрані (Державному сховищі) ще залишалися речі, вилучені в провінціях України, серед яких також були високохудожні історичні предмети. На вимогу Українського представництва в РРФСР розбір цінностей, вилучених із церков України, було припинено до приїзду представників України (Ф. 9, № 170, арк. 312, 373).

Уже 9 січня 1923 р. у Київ надійшла телеграма з Москви з поміткою «Срочная», адресована Д.М. Щербаківському:

«Не позднее 11 января будет происходить Гохране разбор церковных ценностей том числе привезенных харьковского округа и всего Левобережья тчк Нахожу Ваше присутствие необходимым 9/1/23 № 4483 Полоз» (Ф. 9, № 170 арк. 210).

* Див.: Станиціна Г.О. Архівні документи про рятування Всеукраїнською академією наук (ВУАН) музейних цінностей, що вилучали для допомоги голодуючим в 1922 році // Археологія. — 2006. — № 2.

У відповідь Данило Михайлович написав листа, чернетка якого зберігається в його особовому фонді в Науковому архіві Інституту археології НАН України:

«11/1.23 р. _ Полозу _ Москва _ Высокоповажний товаришу. Щиро дякую за честь зроблену мені Вами пропозицією закінчити отбор музейних річей з вилучених церковних цінностей, але виконати цього не в силі. Грошей на це начальство мое не дає, зараз і у нас в Києві і в Харкові і взагалі в Україні музейна справа і справа охорони пам'яток старовини й мистецтв перебуває в катастрофічному стані. Відає нею не Главнаука — як в Росії, а Політосвіта. Люде, які заправляють справою, може й дуже добрі комуністи, але на мистецтві і старовині не розуміються, підход у них не научний, а виключно політичний і справи руйнуються. Наприклад, Харківською Главполітосвітою вирішено закрити всі Харківські музеї, а речі з них звести в один будинок, де має бути утворено один соціальний Музей. Автори проекту ще й самі добре не знають, що цей соціальний Музей має собою уявляти, а тим часом ... музеї нищатья — особливо потерпів прекрасний Музей Слобожанщини, з якого багато річей вже пропало.

У Києві Комітет охорони пам'ятників старовини не одержує коштів, кошториси що він представляє, зовсім викидаються з кошторису Наробразу і в результаті прекрасні пам'ятники старого Києва й так попсовані й понижені під час горожанської війни один за одним гинуть. Особливо боляче констатувати загибель рештків палацу кн. Володимира Святого, що трапилась декілька місяців тому назад. Якби держава отпустила хоч мінімальні кошти.

Щоб урятувати справу потрібно ґрунтовної реформи і коштів, бо без них нічого подіяти не удасться.

У Києві Комітет охорони пам'ятників старовини й мистецтв, на відповідальності яко-

го лежить охорона першорядних пам'ятників світового значення як Софій[ський] Собор, Лавра, Кири[лівська церква], [Михайлівський] Золотовер[хий]), в який входять представники Академії Наук, Ак[адемії] Мистецтв і цілий ряд музейних діячів рахується напівофіційною інституцією при інструкторі по музейним справам ГубПолітосвіти. Не тільки всі члени Комітета працюють безплатно, але взагалі коштів не отпускають на охорону старовини, а кошториси, що їх представляв Комітет в 1922 р. викидались зовсім з кошторису Наробразу.

Коли Предст[авництво] має можливість, то вишлеть кошти міні й т. Середі (один чоловік несправиться) аби ми могли зробити отборку музейних річей.

З пошаною ...» (Ф. 9, № 168/9-1632).

Отже, через брак коштів члени української Музейної комісії не змогли вдруге поїхати до Москви для експертизи вивезених церковних цінностей. Проте на допомогу прийшли російські колеги з Главмузею, які, працюючи над виділенням музейних речей із цінностей, вилучених на території Російської Федерації, допомогли врятувати й частину цінностей із України. В Науковому архіві ІА НАН України зберігається машинописна копія такого документа:

«Опись историко-художественных предметов в Гохране. Силиным — 26 января 1923 г.

УКРАИНА

Кременчуг

1) Убор на Евангилии — средник, 4 Евангелиста, верхняя часть корешка, 2 задника и 1 застежка — сер. 18 в.

2) Убор на Евангилии — из 5 предметов Гравир работы сер. 18 в. «Южная работа».

3) Крест напрестольный четырех-конечный с округлыми концами с изобр. Распятия и Страстей сер. 18 в.

4) Убор на Евангилии из 5 предметов и средника с оборотной стороны с изобр. Николая Чудотв. «Вклад Григория Куреня сер. 18 в.»

5) Крест чек. 18 (Горин нет)

6—10) 5 частей от Евангелия 18 в.

11) Оправа Креста, к нему горка и шар сер. 18 в.

12) Потир и поддон сер. 18 в.

Неизвестно откуда

13) Евангелие накрест 7142 г. Оправа 2-я пол. 19 в.

14) Евангелие накрест 7152 г. Оправа к 19 в.

15) « » 7135 Оправа 1875

16) Чарочка чек. 1774 г.

УКРАИНА

17) Один ящик с серебряной и медной монетой (всего 68 штук)

Запакован ящик с 131 Музейными предметами Украины № 4262

вес 4 п. 30 ф. 24 зол.

(подпись)

26 января 1923 г.

С подлинным верно:» (Ф. 9, № 110, арк. 55).

На цьому документі немає жодних підписів, але розрахунки, зроблені Д.М. Щербаківським на звороті аркуша, засвідчують, що ця копія зроблено для нього в 1920-х рр., найімовірніше — 1923 р. Швидше за все, друкарка зробила кілька помилок, друкуючи цей документ, наприклад: рік 7142, очевидно, слід читати як 1742 і т. п., а вираз «(Горин нет)», напевно, означає «Горки нет».

У липні 1922 р., коли Гохран, не чекаючи на приїзд українських експертів, почав розбирати цінності, вивезені з України, згаданий Сілін разом із двома іншими представниками московського Главмузею — Мамуровським і Чіріковим — також допомогли врятувати частину предметів музейного значення, виділивши 8 ящиків цінних речей із 311, що встигли переглянути і перепакувати працівники Гохрану за 2 тижні (Ф. 9, № 170, арк. 395).

Коли в травні 1923 р. Д.М. Щербаківський та А.Х. Середа приїхали до Москви для завершення експертизи вивезених цінностей, вони одержали з комори Гохрану ящик № 4262, зданий на зберігання Сіліним. Зберігся акт перевірки цього ящика:

«Акт. 25 мая 1923 года мы, нижеподписавшиеся, заведующий Операционным Отделом тов. Комарь, оценщик Производственного Отдела тов. Панфилов, контролер тов. Вайсберг, ст. контролер Операционного отдела тов. Айн и представители Главмузея тов. Силина и Украины тов. Щербаковский, составили настоящий акт в том, что при выдаче Украинскому музею было вскрыто место за № 4262, полученное из кладовой Бронной со счета детальной сортировки серебра Помгола по ордеру № 666 от 28/V-23 г. Упаковки и печати Гохрана и Контроля Серебряного отдела № 2 оказались целыми.

Карточка, находящаяся внутри от 26 января 1923 г. подписана весовщиком Беловым и контролером неразборчиво.

При осмотре содержимого ящика оказалось: количество вещей правильно, но вес оказался 4 п. 23 ф. 63 з. 88 д., а не 4 п. 30 ф. 24 з.; разницу 6 ф. 56 з. 08 д. необходимо списать» (Ф. 9, № 170, арк. 209).

На документі наявні підписи всіх зазначених в акті осіб. Друкарка, схоже, зробила дві помилки: прізвище Сіліна надруковано в жіно-

чому роді та неправильно зазначено дату видачі ордера № 666, можливо, це 23 травня, а не 28, адже акт складено 25 травня того самого року.

Як впливає із цих двох документів, незважаючи на те, що відсутність фінансування не дала змоги Д.М. Щербаківському та А.Х. Середі вчасно приїхати до Москви для відбору церковних цінностей музейного значення, понад 4 пуди цих предметів було врятовано від знищення працівниками Главмузею, які проявили солідарність з українськими науковцями.

На той час у Києві було ще багато роботи з церковними цінностями, привезеними з Москви у вересні 1922 р. У Першому Державному музеї зберігалось 29 ящиків, вміст яких потрібно було звірити з описами, упорядкувати, вивчити і розподілити між музеями України. 29 березня 1923 р. відбулося чергове засідання Археологічного комітету при ВУАН, на якому О.П. Новицький доповів:

«Секція Мистецтв вже вирішила взятися за дослідження та розміщення по музеях срібла, що було вивезено до Москви торік, і для чого, ще 24-го жовтня обібрана була Комісія під його [Новицького] головуванням з Д.М. Щербаківського, Ю.Ф. Красицького, Ф.Л. Ернста та А.Ф. Середи. Крім того, й Предсовнарком Раковський, у своїм листі до Предгубвиконкома, від 5-го цього березня, підкреслив негайність цієї справи. Але така робота відбирає дуже багато часу у наукових діячів, так що не можна таку працю зробити дурно; крім того, вона потребує чимало коштів і на необхідний ремонт декотрих річей. Тому він, Новицький, звернувся зпочатку до Академії Наук, але там зовсім бракує грошей; тоді він звернувся до Політпросвіту, — там йому відповіли, що на цей час усі кошториси уже затверджені й нових асигновок робити не можна. Але незабаром має приїхати Предглавпрофобр Я.П. Ряппо. Тому він пропонує, чи не може Археологічний Комітет звернутися до Предглавпрофобра з відповідним проханням і подати йому до уваги, що гроши на цю справу можна дістати від ліквідації книжок, що були конфісковані в Лаврі. Ухвалено: звернутися до Главпрофобра Я.П. Ряппо з таким проханням...» (ВУАК, № 5, арк. 10, 10 зв.).

Текст цього листа було закреслено і чорнилом дописано: *«Замість викресленого листа, послано інший, що й додається тут окремо»*. Текст нового листа наведено в протоколі засідання Археологічного комітету ВУАН від 24 квітня 1923 р., що відбулося за участі члена Наукового комітету А.І. Ряппо. Головував на засіданні академік Ф.І. Шміт, секретарював —

О.П. Новицький, брали участь академіки М.Ф. Біляшівський і М.П. Василенко (ВУАК, № 5, арк. 11).

У протоколі зазначено:

«Голова Комітету повідомив А.І. Ряппо про справу з «Музейним Городком» та про справу з музейними цінностями, що вивезено з Московського Госхрана. Разом з цим передано їй записку до Предглавпрофобра Я.[П.] Ряппо такого змісту: «В конце июля 1922 года срочной телеграммой Главполитпросвета Украины был вызван хранитель Исторического Отдела Первого Государственного Музея, Д.М. Щербаковский, в Москву, в Гохран, для отбора музейных предметов из находившихся там ценностей, изъятых из церквей и молитвенных домов Украины. Этот отбор был выполнен Д.М. Щербаковским в сотрудничестве с представителем ВУАН А.Ф. Середою, и представителем Музейно-Выставочной Секции Главполитпросвета, О.А. Степановой, после чего, согласно предписаниям Полномочного Представителя У.С.С.Р. в Р.С.Ф.С.Р., от 2 сентября 1922 года № 2386, и Главполитпросвета от 9 сентября 1922 г. за № 2638, ценности были отвезены в Киев, в Первый Государственный Музей на предмет изучения их Всеукраинской Академией Наук и распределения их между музеями Украины. Ценности упакованы в 29 ящиках и состоят приблизительно из 3200 предметов старинных ювелирных изделий, имеющих выдающийся исторический и художественный интерес. На неотложность разбора и научного описания вещей указал и Предсовнарком тов. Раковский в письме на имя Киевского Предгубисполкома тов. Яна, от 5 марта с. г., за № 3107, где он пишет: «Напоминаю Вам снова относительно ящиков ценностей, возвращенных из Москвы, потому что они представляют исключительный художественный и исторический интерес». Всеукраинская Академия Наук, для выполнения этой работы, организовала, еще 24 октября 1922 г., Комиссию из пяти специалистов, под председательством академика А.П. Новицкого. Принимая во внимание, что Комиссия не может за час времени обмерить, обследовать и описать более 4—5 вещей, на всю работу потребуется до 800 часов высококвалифицированного труда. Кроме оплаты труда специалистов-искусствоведов, требуется еще оплата мастеров, которые будут приводить в исправность погнутые и поломанные вещи, а также и оплата фотографических работ. Необходимо, наконец, отпустить некоторые средства и на канцелярские, и упаковочные принадлежности. Всеукраинская Академия Наук, которая сама ограничена в своих средствах, не имеет возможности отпустить средства на работу, предложенную Главполит-

просветом. Главполитпросвет до сих пор никаких средств на это не отпустил. Археологический Комитет ВУАН обращается к Вам с покорнейшей просьбой дать распоряжение об отпуске необходимых средств на эту работу. Весь этот расход, или по крайней мере, значительная часть его мог бы быть покрыт из сумм, вырученных от продажи хотя-бы части грандиозного количества конфискованных Губликвидкомом в Лавре неброшюрованных печатных листов и духовных изданий, которые предполагено продать на вес в качестве макулатуры» (ВУАК, № 5, арк. 11). 24 квітня 1923 р., коли відбулося засідання Археологічного комітету ВУАН, із Канцелярії Неодмінного Секретаря ВУАН директору Першого Державного музею було надіслано листа такого змісту: «Всеукраїнська Академія Наук, повідомляючи Вас, що 24 квітня о 6 год. дня розпочинає свою працю Комісія, організована згідно пропозиції ГлавПолітПросвіти Академією Наук для наукового обслідування старовинного срібла, що привезено з Московського Гохрана і переходується в І Державному Музеї, ласкаво просить вас допомогти Комісії в цій справі.

В склад Комісії входять: акад. О.П. Новицький (Голова Комісії), хранитель Історичного відділу І-го Державного Музею Д. Щербаківський, Хранитель Художнього відділу І-го Державного Музею А. Середа, хранитель Музею Інституту Пластичних Мистецтв Ф.Л. Ернст і хранитель Музею Софійського Собору — Ю.Ф. Красицький.

При роботах Комісії має бути присутнім представник Державного Контролю, якому своєчасно послано повідомлення. Неодмінний секретар ВУАН академік А. Кримський, ПомУправ-Канц. Базилевич» (Ф. 9, № 170, арк. 325).

Цей документ уперше засвідчує, що хранитель Третього Державного музею А.Х. Середа став співробітником Першого Державного музею і завідував художнім відділом. Однак, очевидно, він обійняв цю посаду ще восени 1922 р., оскільки в чернетці плану роботи, що зберігається в особовому фонді Д.М. Щербаківського, в розділі «Перший Державний Музей» у пункті 1 записано: «Назначити Середу зав. худож[нім] і худ[ожньо]-пром[исловим] від[відділами]» (Ф. 9, № 170, арк. 394). Хоча дату на цьому аркуші не проставлено, встановити її дає змогу розділ під назвою «Перевозка цінностей», де в одному із пунктів зазначено: «Подяку од Академії: Приходькові, Лінниченкові і Езерскому» (Ф. 9, № 170, арк. 394). У виписці з протоколу засідання Комітету охорони пам'яток мистецтва та старовини при екскурсійно-виставково-музейній секції Губполітосвіти від 16 вересня 1922 р. є такий запис:

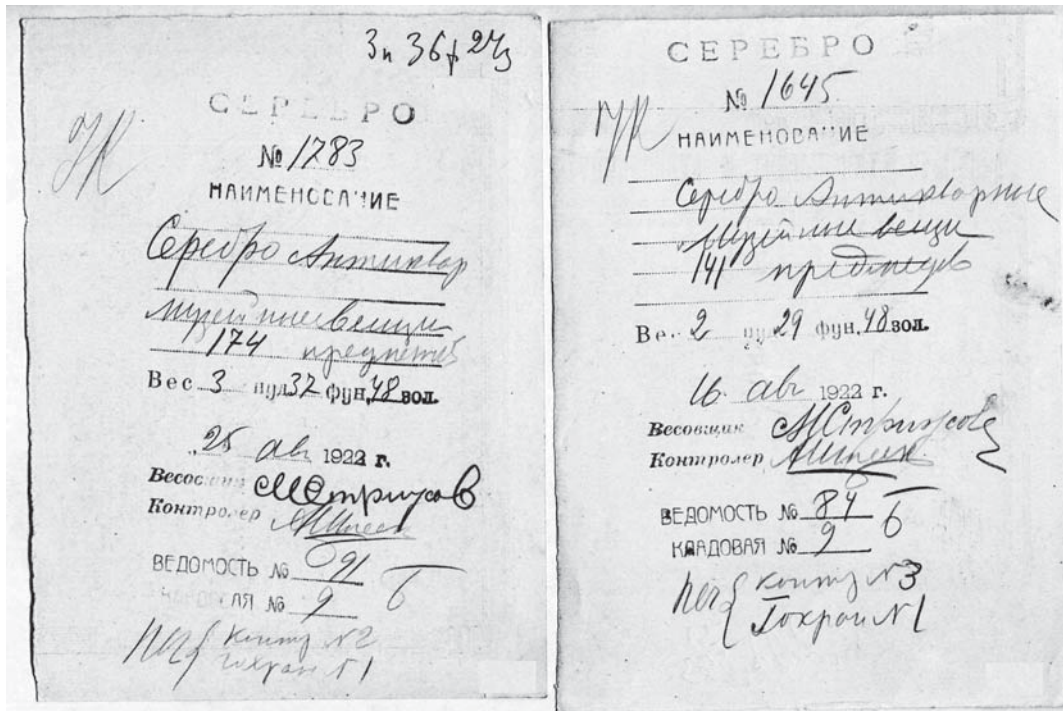
«2) выразить от имени ВУАН благодарность тт. Приходько, Линниченко, Езерскому за содействие, оказанное ими при передаче в Москве и перевозке в Киев ценностей историко-художественного значения» (Ф. ВУАК, № 4, арк. 33 зв.).

Згідно з розпорядженням Академії наук, 24 квітня 1923 р. у Першому Державному музеї відбулося перше засідання Комісії ВУАН з наукового вивчення цінностей, привезених із Московського Гохрану, що засвідчує протокол цього засідання, яке відбулося під головуванням академіка О.П. Новицького за участю членів комісії Д.М. Щербаківського, А.Х. Середи, Ф.Л. Ернста і представника державного контролю А.С. Шмелькової (Ф. 9, № 170, арк. 389). На черзі була перевірка цінностей, запечатаних печатями Московського Гохрану для подальшого наукового їх вивчення Комісією ВУАН. Цю відповідальну місію і розпочала Комісія після засідання, що засвідчує такий документ:

«Акт № 1. 1923 року квітня 24 дня складено цей акт в тім, що Комісією ВУАН по науковому обслідуванню музейних цінностей, привезених з Московського Гохрана, в складі: академіка (Голови комісії) О.П. Новицького, членів — Д.М. Щербаківського, А.Ф. Середи, представника Державного Контролю — А.С. Шмелькової, в присутності директора І Державного Музею академіка М.Ф. Біляшівського, вскриті ящики з зазначеними цінностями під №№ 1130, 1247 і 1264, запечатані печатками «Московского Государственного Хранилища». Печаті знайдені в цілості, а при перевірці ваги чистого металю оказалось: в ящику під № 1130 1 п. 32 ф. 48 з., замість виставленої в відомості і вкладній записці 1 п. 32 ф., 72 з., в ящику під № 1247 — 1 п. 26 ф. 72 з. замість 1 п. 26 ф. 24 з. і в ящику під № 1264 — 3 п. 5 ф. 60 з. замість 3 п. 6 ф. при чім серед знайдених металювих річей оказалось досить велика кількість деревляних хрестів в оправі і без оправі, а також бархатна вишивана мітра з невеликими металювими накладками і вишиваний в срібній оправі аграф» (Ф. 9, № 170, арк. 343).

Цей документ підписано всіма членами комісії. Наступного дня Комісія продовжила свою роботу.

Згідно з актами перевірки, в багатьох ящиках були розбіжності як між масою, зазначеною і виявленою, так і кількістю та якістю знайдених там предметів. Можна припустити, що запаковані ящики відкривали співробітники Гохрану перед їх опечатуванням або після нього з повторним накладанням печатей, у результаті деякі предмети було вилучено або замінено. Збереглися всі картки, вкладені в ящики перед

Дві картки: одна з ящика, де все збігалось, друга — з того, де не збігалась маса вкладених предметів

їх опечатуванням (Ф. 9, № 170, арк. 272—306), написані співробітниками Гохрану, які за необхідності могли їх замінити. Цікаво, що підписи працівника Гохрану, який зважував ящики (його прізвище можна прочитати як М. Стрижов), відрізняються на тих картках, де все збігалось, від тих карток, де були певні розбіжності. Можливо, його підпис хтось підробляв (Картки).

Ще на один документ, що зберігається в особовому фонді Д.М. Щербаківського, варто звернути увагу. Це зроблена А.Х. Середою копія

«Проекту использования церковно-антикварных вещей отобранных в Гохране сотрудниками Главмузея». У документі зазначено: «1. Все отобранные вещи музейного или антикварного значения за печатью Гохрана перевозятся в Кремль в Центральную Экспертную Комиссию, где производится их окончательная экспертиза... При экспертизе все вещи должны быть распределены на две категории:

1) вещи безусловно музейные, в силу своего художественного, исторического или бытового значения. Таковые вещи поступают в распоряжение Главмузея...

2) Вещи антикварного порядка, которые составляют главную массу отобранных в Гохране вещей, и которые возможно будет пустить в продажу для усиления средств помощи заграницу в иностранные музеи и частные (иностранные) коллекции, (эти вещи) используются Цк помгол.

2. Для того, чтобы эта продажа имела успех в европейском масштабе, вещи антиквар-

ного порядка должны быть подробно описаны, сфотографированы и оценены, после чего должен быть отпечатан соответствующий каталог (Аналогичную работу для предстоящей ликвидации коронных брильянтов уже предельывает минералог проф. Ферзман).

Выполнение этого специального задания может быть произведено Главмузеем, обладающим налаженным аппаратом и производившим в течение трех лет аналогичные работы.

Вышеуказанные мероприятия являются необходимым условием успеха распродажи всякой мало-мальски значительной художественной коллекции на европейском рынке, а организационные расходы составят лишь незначительные проценты в этой колоссальной прибыли, которая получится при продаже старого серебра и антикварных вещей вместо продажи его в лом.

Зав. Отделом (подпись)

Ученый Секретарь (подпись)

М.П. Верно (подпись)

Печать Всероссийского Центрального Комитета Помощи Голодающим» (Ф. 9, № 170, арк. 378).

Цей проект стосувався церковних цінностей РРФСР, але якщо зібрані в Україні речі вивозилися до Москви, не виключено, що цей документ мав вплив і на ставлення до українських цінностей. У пунктах цього проекту є дещо втішне: цінні речі антикварного характеру передбачалося не здавати в лом, а продавати в зарубіжні музеї та приватні колекції, тобто їх не

знищували, і вони мали шанс на збереження як культурне надбання людства і, можливо, на якомусь витку історії повернутися додому. Щодо допомоги голодуючим, то коштів було зібрано значно більше, ніж використано з цією метою: їх могло б вистачити для допомоги голодуючим і через 10 років. Адже не одержаний через посуху 1921 р. урожай у кількох областях не міг дорівнювати за вартістю цінностям, накопиченим протягом століть у церковних та монастирських ризницях. Так, як сповіщала преса в 1922 р., усього в одному провінційному монастирі було вилучено цінностей на мільярди рублів:

«Херсон, 12 апреля. (Радио). В Херсоне из Благовещенского монастыря изъято ценностей на 200 миллиардов рублей» (Ф. 9, № 110, арк. 54). До того ж для боротьби з голодом було забрано цінні речі не лише з усіх, без винятку, церков та монастирів в Україні, Росії і Білорусії, їх забирали навіть із музеїв, різних державних установ та навчальних закладів. Це засвідчує документ, що зберігається в особовому фонді Д.М. Щербаківського: *«Сдаче подлежат...: а) дорогие металлические вещи, не имеющие прямого отношения к обслуживанию производства, как например, канделябры, подсвечники, статуэтки и проч., б) дорогие вазы, зеркала, ковры и проч. предметы роскоши домашней обстановки, в) дорогие картины, не имеющие музейного значения, г) музейные вещи, имеющие большую рыночную ценность, изъятие которых не причинит серьезного ущерба музейному делу (в особенности это относится к дубликатам)»* (Ф. 9, № 170, арк. 269).

Очевидно, серед населення тоді ходили настільки вперті чутки про те, що зібрані кошти йдуть не на боротьбу з голодом або не лише на боротьбу з голодом, що про це писали навіть у газетах. В одній із заміток газети «Пролетарская правда» № 82 (195) за 15 квітня 1922 р., що зберігається в особовому фонді Д.М. Щербаківського, зазначено:

«Имевшая место в некоторых городах попытка контрреволюционных элементов и части высшего духовенства настраивать темные слои населения противиться сдаче ценностей, путем распространения лживых слухов о том что якобы изъятие ценности пойдут не голодающим, а на уплату долгов, на помощь Красной Армии и др. — должна быть пресечена в корне, дабы предупредить то, что имело место в Шуе» (Ф. 9, № 110, арк. 54).

Згідно зі згаданою газетною вирізкою, крім цінних речей для боротьби з голодом збирали також продуктивні пайки: *«Одесса, 12 апреля. Сбор голодных пайков проводится интенсивно.*

Тридцать процентов нетрудового населения отказываются вносить. Многие неэнергично взыскивающие пайки Домкомбеды арестованы...» (Ф. 9, № 110, арк. 54).

Писали газети і про закупку зерна, наприклад, у згаданій вирізці з газети «Пролетарская правда» в замітці

«Зерно из за-границы» зазначено: *«По имеющимся в отделе заграничных заказов сведениям движение семенного зерна из заграницы представляется в следующем виде (на 5 апреля): из направленной в порты американской пшеницы в количестве 8.628.900 пудов прибыло в порты — 5.887.000, шведского овса — 655.200 пудов. Отправлено в глубь России овса шведского 459 вагонов, овса эстонского 227 вагонов, ячменя эстонского 388 вагонов.*

В Новороссийск прибыл двадцать второго марта пароход с грузом кукурузы для юго-востока с количеством три тысячи шестьдесят пять тонн» (Ф. 9, № 110, арк. 54).

Над перевіркою вмісту ящиків із повернутими з Москви цінностями Комісія ВУАН працювала з деякими перервами, під час яких, можливо, вивчала знайдені в них предмети. Безпосередньо перевірка маси ящиків тривала 5 днів, що засвідчують 5 актів «обслідування музейних цінностей», що зберігаються у фонді Д.М. Щербаківського, за 24, 25 і 30 квітня, та 2 і 5 червня 1923 р. (Ф. 9, № 170, арк. 243—347), оскільки в травні Д.М. Щербаківський та А.Х. Серeda знову були відряджені до Москви.

9 травня 1923 р. Д.М. Щербаківський отримав із Москви телеграму такого змісту: *«Экстренно выезжайте разбора церковных ценностей расходы командировке будут оплачены № 264 Приходько»* (Ф. 9, № 170, арк. 211).

Для експертизи вилучених і вивезених цінностей з Києва знову поїхали Д.М. Щербаківський та А.Х. Серeda.

У 1922 р. спочатку планувалося покласти виконання цієї місії на одного Данила Михайловича Щербаківського, про що йому було сповіщено ще до остаточного рішення. Серед епістолярної спадщини Д.М. Щербаківського виявлено лист із нерозбірливим підписом, очевидно, переданий йому зазначеною у листі особою, такого змісту:

«Шановний Данило Михайловичу! Тов. П'яновський бажаний для нас співробітник, я його перетягую до нас в Київ. Далі, йому доручаю аби він вияснив справу з речами вивезеними в Москву і доручаю почати справу перевоза за ухвалою Вукописа. Ви як єдиний представник, на якого я рахую, що поїде до Москви під час перевозки річей, тому й посилаю до Вас т. П'я-

новського переговорити з Вами в цій справі. Широ вітаю (далі йде нерозбірливий підпис).

P.S. Їхати звичайно доведеться Вам не зараз, а після доповіді т. П'яновського в Вукописі» (Ф. 9, № 168/10-1682).

Пізніше телеграма від 28 липня 1922 р., надіслана до Києва з тодішньої столиці України — Харкова, вимагала:

«Требованию Р.С.Ф.С.Р срочно выслать представителя отбора церковных ценностей Украины вновь категорически предлагаем немедленно командировать Щербаковского Москву т.к. Расходы поездки будут возмещены представителем Н.К.П. Москве Годзинским указанию нашей № 21/98 от 22 июля № 1194 Замнаркомпрос Ряпно» (тобто замісник Народного комісара освіти Ряппо, прізвище якого в телеграмі було вказано неправильно (Ф. 9, № 170, арк. 266, 266 зв.). У відповідь на таку телеграму було надіслано листа, копія якого зберігається в Науковому архіві. В лівому верхньому куті аркуша зазначено: *«У.С.С.Р. Отдел Народного Образования при Киевском ГубРК Под'отдел[ел] Губ. Полит. Просвет 1/УПІ 1922 г. № 2890.»* Далі йде текст: *«ГЛАВПОЛИТПРОСВЕТу. Киевский Губ. Полит. Просвет в ответ на Вашу телеграмму за № 2199/1164 сообщает, что посылка в Москву одного Щербаковского признается Губ. Полит. Просветом недостаточной, т. к. Щербаковский является специалистом по истории искусства Украины вообще, а не художественной индустрии в частности. Единственным специалистом в области художественной индустрии является А.Ф. Середя, какового постановлено командировать вместе с Щербаковским.»*

Доводя об этом до сведения Глав. Полит. Просвета, Киевский Губ. Полит. Просвет просит санкционировать командирование Середы в Москву в качестве третьего представителя Украины в Комиссии по отбору из из'ятых церковных ценностей предметов, имеющих музейное значение.

Зав. Губ. Полит. Просветом (подписал) Я. Во-лынський

Зав. Эксп. Выст. Муз. Секцией (подп[исал]) А. Виницкий

за Секретаря (подпись)

Археологический Комитет Всеукраинской Академии Наук постановил присоединится к ходатайству Губ. Полит. Просвета о командировании, вместе с Д.М. Щербаковским, еще и А.Ф. Середы.

Председатель Археологического Комитета ВУАН

Академик (подписал) Шмит.

Киев, августа 1-го дня 1922 года» (ВУАК № 13, арк. 39).

Дійсно, Данило Михайлович Щербаківський в університеті спеціалізувався з історії та етнографії, а Антін Хомич Середя мав вищу спеціальну художню освіту, закінчивши Строганівське училище за спеціальністю «Мистецтво» (Ф. 9, № 210, арк. 28). Отже, українська Музейна комісія, відряджена для експертизи церковних цінностей у Гохрані в 1922 р., виїхала до Москви в складі трьох працівників: представників ВУАН Данила Михайловича Щербаківського, Анто-на Хомича Середи та представника музейно-виставкової секції Головополітосвіти із Харкова Ольги Феофілівни Степанової.

У процесі підготовки до поїздки в травні 1923 р. було складено приблизний кошторис витрат:

«Счет на расходы по командировке хранителей Государственных музеев г. Киева Д.М. Щербаковского и А.Ф. Середы из Киева в Москву и обратно для экспертизы по отбору музейных вещей из церковных ценностей Гохрана и при-возке их в Киев.»

- 1. 2 билета III класса Киев—Москва — 700 р.*
  - 2. 2 билета [III класса] Москва—Киев — 800 р. (цена повышена на билеты после 15 мая)*
  - 3. Два извозчика в Киеве на вокзал — 30*
  - 4. Извозчик с вокзала в Москве в Полпредство — 100*
  - 5. Трамвай в Москве — 108*
  - 6. Извозчик в Москве — 120*
  - 7. Номер в Москве 11 суток — 1100*
  - 8. Командировочные Д.М. Щербаковскому за 13 суток по 112 р в сутки — 1456*
  - 9. Командировочные А.Середе за то же количество суток — 1456*
  - 10. Извозчик в Киеве с вокзала по 20 руб. — 40*
  - 11. Машинистка за перепечатку описей музейных вещей — 600*
- Всего 6.510 (Ф. 9, № 170, арк. 222).*

Про те, що це був попередній кошторис, засвідчує те, що насправді відрядження було трохи тривалішим, ніж передбачалося, ціни на квитки також зазначено приблизно, та й витрат було більше. Передбачалося й охорона музейних цінностей у дорозі, цього разу четверо охоронців мали приїхати з Києва і супроводжувати музейний вантаж. В особовому фонді Д.М. Щербаківського зберігається *«Примерная смета на перевозку музейных вещей из Москвы в Киев»*, написана тим само почерком (автограф А.Х. Середи) і на такому ж папері, що і попередній документ:

«1. — Шестиместное купе из расчета 400 руб. билет Москва—Киев 2.400 руб.»

2. — Билеты Киев—Москва для 4-х человек по 400 р. бил. 1.600 руб.»

3. — Перевозка вещей на вокзал в Москве и с вокзала в Киеве 200 руб.»

4. — Суточные 4-м чел. стражи на 4 суток 1.600

Всего: 5.800 рублей» (Ф. 9, № 170, арк. 220 — автограф; арк. 221 — машинопис).

У процесі підготовки до поїздки в Москву Д.М. Щербаківський був забезпечений необхідними документами для виконання покладеного на нього завдання.

11 травня 1923 р. Київський губернський відділ Народної освіти видав йому посвідчення за № 7879 такого змісту: «Удостоверение. Дано сие Киевск[им] Губполитпросветом в том, что предьявитель сего Проф[ессор] Д.М. Щербаковский срочно командировается в Москву по экстренному вызову полномочного представительства УССР при Совнарком и ВЦИК РСФСР для отбора художественных церковных ценностей в Госхране и перевозки их в Киев. Просьба ко всем учреждениям и лицам оказывать Проф[ессору] Щербаковскому содействие при выполнении возложенного на него поручения». Посвідчення підписали «Завгубполитпросветом» (підпис не розбірливий), «Инспектор по Ескурсийно-Виставочно-Музейній Секції» (А. Винницький) та секретар (підпис не розбірливий); є печатка (Ф. 9, № 62, арк. 5).

11 травня 1923 р., за № 45/3270 Д.М. Щербаківському було видано «Відкритий Лист» з текстом українською та російською мовами такого змісту:

«Видано Всеукраїнською Академією в тім, що пред'явник цього науковий співробітник ВУАН проф. Щербаківський Д.М. спішно командировується до Москви по негайному виклику повноважного представництва У.С.Р.Р. при Раднаркомі УСРР і В.Ц.В.К. С.С.С.Р. для одбору художніх церковних цінностей в Госхрані і перевозки їх до Києва.

Всеукраїнська Академія Наук просить всі Радянські Установи, представників Робітничо-Селянського Уряду і всіх, до кого звертатиметься проф. Щербаківський при виконанні покладеного на нього Академією доручення, виявляти йому всемірну допомогу».

Підписав документ Неодмінний секретар ВУАН академік А. Кримський та «УправКанц.» [управляючий Канцелярією] (підпис не розбірливий) (Ф. 9, № 62, арк. 133). Назву Московського державного сховища в українських документах зазначено не завжди однаково: часом «Гохран», а іноді «Госхран».

У Москві Д.М. Щербаківський одержав ще одне «Посвідчення» від 14 травня 1923 р. за № 584, підписане А. Приходьком. Написане воно було на бланку Повноважного Представництва Української Соціалістичної Радянської Республіки в РРФСР:

«Удостоверение Предьявитель сего тов. Щербаковский, Представитель Наркомпро-са УССР командировается Полномочным Пред-ставительством УССР в РСФСР в Гохран, для принятия участия в разборке церковных цен-ностей, вывезенных из Украины, что подписью и приложением печати удостоверяется» (Ф. 9, № 170, арк. 212).

Забезпечені всіма необхідними документами та приладдям для праці Д.М. Щербаківський та А.Х. Середа розпочали роботу. Очевидно, Д.М. Щербаківський переглядав якісь документи з записами працівників Гохрану, оскільки в його фонді зберігся аркуш із нотатками у вигляді таблиці під назвою: «По справкам Гохрана на 20 февр.», в якій по вертикалі записано: «Кременч. губ., Киев. губ., Харьков», а по горизонталі: «Золото, Серебро, медь». Згідно з цією заміткою, з Київської губернії було вивезено 335 пудів, 7 фунтів срібла і 8 пудів, 2 фунти міді (Ф. 9, № 170, арк. 223). Це не враховуючи Києва, з якого, крім срібла та міді, було вивезено багато золота, коштовного каміння й перлів. У 1922 р. було повернуто 27 ящиків срібних та 2 ящики золотих виробів, прикрашених коштовним камінням та перлами.

Унизу згаданого вище аркуша після слів: «По свед[ениям] с мест» записано:

«3 п. 2 ф. 48 з. зол[ота]. 3. 105 п. 31 ф. 54 з. серебр[а]. 15 ф. 40 з. меди. 852 шт, 1469 кар. 15 зол брил[лиантов]; 1017 кар Нитка(?); 14 ф. 52 зол жемч[уга]; 2029 шт. 1 ф. 39 з. 108 кар кам-ней 125 р. зол[отом], 8715 р. серебр[ом] монет» (Ф. 9, № 170, арк. 223).

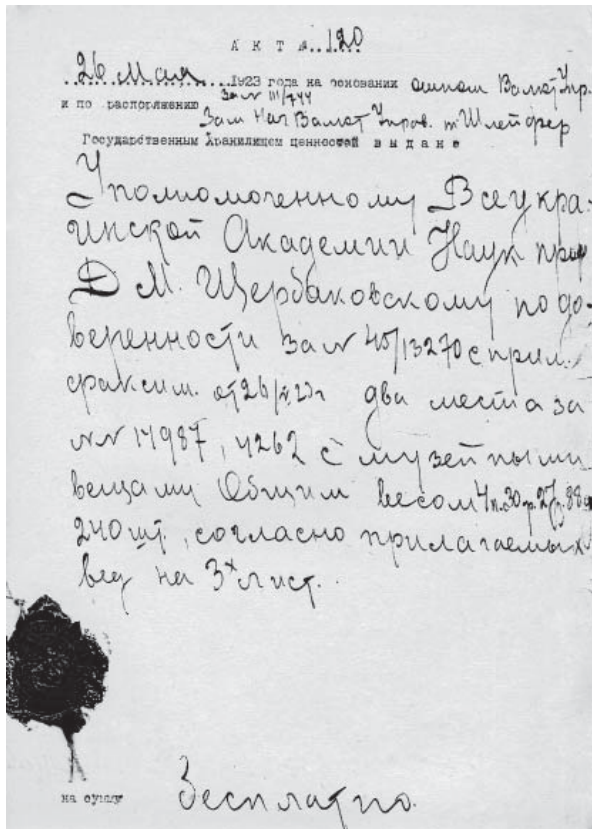
Ці записи зроблено нашвидкуруч, з великою кількістю скорочень і не завжди розбірливими буквами. Одне слово «нитка» залишилося під сумнівом, можливо, там написано інше слово з подібною кількістю букв.

Після завершення робіт із відбору музейних предметів із церковних цінностей, вивезених з України, Повноважне Представництво України видало такий документ:

«В Валютное Управление Наркомфина. Полномочное Представительство УССР в РСФСР просит Вашего распоряжения Гохрану о выдаче Уполномоченному Всеукр. Академии Наук проф. Д.М. Щербаковскому трех ящиков музейных предметов, выделенных из числа ценностей, изъятых из церквей и молитвенных домов Украины.

Номера ящиков 4236, 4262 и 14987. При сем прилагается копия Мандата проф. Д.М. Щербаковского, отношение Отдела по Делах Музеев Главнауки НКП за №2350 и описи музейных предметов. Полпред УССР, Секретарь» (№ 170, арк. 224).

Акт передачі Гохраном українській Музейній комісії двох ящиків із церковними цінностями

У Науковому архіві зберігаються чернетки цього документа, очевидно, написані ще до того, як було запаковано четвертий ящик (Ф. 9, № 170, арк. 224, 235).

В особовому фонді Д.М. Щербаківського знайдено оригінал одного з актів передачі йому церковних цінностей із Гохрану. Цей документ складається з чотирьох аркушів, прошитих нитками і скріплених сургучною печаттю «Московского Государственного Хранилища». На трьох останніх аркушах перелічено предмети, видані за цим актом, а перший аркуш має такий текст:

«Акт № 120. 26 мая 1923 года на основании отнош. ВалютУпр. и по распоряжению за № 111/744 зам. нач. Валют. Упр. т. Шлейфер Государственным Хранилищем ценностей выдано Уполномоченному Всеукраинской Академии Наук проф. Д.М. Щербаковскому по доверенности за № 45/13270 с прил. факсим. от 26/V23 г. два места за №№ 14987, 4262 с музейными вещами Общим весом 4 п. 30 ф. 27 з. 88 д. 240 шт., согласно прилагаемых ведомостей на 3-х лист.» (Ф. 9, № 170, арк. 204) (Акт).

Для перевезення відібраних українськими експертами церковних цінностей із Москви до Києва потрібен був транспорт, і знову допоміг

А. Приходько. В Науковому архіві зберігається машинописна копія виданого ним документа:

«Уполномоченному Киево-Воронежской железной дороги тов. Кравцу. Полномочному Представительству УССР в РСФСР необходимо срочно перевести в г. Киев четыре места общим весом около 12 пудов ценного груза музейных вещей художественно-исторического характера.

Так как указанные вещи вследствие своей хрупкости сданы в багаж быть не могут, Полномочное Представительство УССР в РСФСР настоящим просит Вашего любезного содействия в деле скорейшей доставки упомянутых вещей в гор. Киев.

Все расходы по перевозке указанного груза в сопровождении двух хранителей музея представителем Всеукраинской Академии наук т.т. Д.М. Щербаковского и А.Ф. Середы Полпредство берет на себя.

Вопросы техники перевозки груза Полпредство поручает выяснить предъявителю сего тов. П.М. Журавленко. Полномочный Представитель УССР в РСФСР (Приходько), Секретарь» (Ф. 9, № 170, арк. 225).

Формат копії засвідчує, що оригінал було надруковано на типографському бланку Повноважного Представництва.

Зберігся і залізничний документ, за яким перевозили ящики з цінностями: «Накладная на груз № 563749 Московско-Киево-Воронежской железной дороги». У графі «Наименование груза» записано: «Музейная Коллекция», відправник вантажу: «Украинская Академия Наук», одержувач: «она ж» (Ф. 9, № 211, арк. 1).

Після повернення до Києва Д.М. Щербаківський письмово сповістив А. Приходька про успішну доставку музейних речей. У Науковому архіві зберігається чернетка цього документа:

«До Повноважного Представництва УССР в РСФСР _ Хранителя Першого Державного Музею Данила Щербаківського _ повідомлення. _ Маю честь повідомити Представництво, що музейні речі, одібрані мною згідно Вашого наказу в Гохрані з цінностей, вилучених з церков і молитовних домів України, привезені до Київ в цілості і здані в Перший Державний Музей для наукового обслідування їх Комісією Академії Наук.

З виданого Представництвом авансу в розмірі 10.000 карб. витрачено 8.528 к. 37 коп. згідно прилагаемого відчиту. Аванс, виданий Київським Наробразом в розмірі 2.000 карб. повернено. Лишок в кількості 1.471 р. 63 коп. получився тому, що не було витрат на охорону річей.

Цей лишок дуже бажано було б повернути на фотографування, монтировку і інші видат-

ки Комісії Академії Наук, яка вже приступила до обслідування привезеної колекції. Прошу ласкаво Представництво підтримати перед Наркомпросом України це прохання Комісії. При цьому прикладено

1) копія одчета; 2) заява Комісії ВУАН по обслідуванню» (Ф. 9, № 170, арк. 227).

Як впливає з цього повідомлення, на відміну від першого разу, коли музейні речі перевозили під озброєною охороною, цього разу їх супроводжували і оберігали лише Д.М. Щербаківський та А.Х. Середя. Очевидно, передбачувані озброєні охоронці чомусь не приїхали, і двом вченим довелося везти цінний вантаж без охорони.

Із чернетки фінансового звіту «Обрахунку витрат по командировці Щербаківського і Середи...» впливає, що вчені перебували в Москві з 14-го по 26 травня, а дорога між Києвом і Москвою займала близько двох днів:

«Два візники (Щерб[аківському] і Середи) у Києві до вокзал. — 30.

Два білети (Щерб[аківському] і Середи) Київ-Москва — 687.25

Візник у Москві з Брянськ. вокзалу в Полпредство на Покровку — 100. —

Трамвай у Москві з 14 по 26 травня — 243. —

Візник у Москві — 120. —

Номер у Полпредстві — 1.245. —

Суточні Щербаківському за 17 суток по 114 р. 83 к в сутки — 1952.11

Суточні Середи за 17 суток по 114 р. 83 к в сутки — 1952.11

Машиністці за переписку описів — 600. —

Два білети Москва—Київ — 692. —

Багаж у Москві — 711.90

Доставка на вокзал і погрузка річей — 130.

Вигрузка річей у Києві на вокзалі — 20. —

Перевозка річей у Києві з вокзалу в Музей — 25.

Вигрузка річей у Музей — 10.

Візник у Києві А. Середи — 10.

8.528 р. 37 к.

Залишається 1.471 р. 63 к.» (Ф. 9, № 170, арк. 228).

Збереглась і розписка згадуваної у фінансовому звіті друкарки, яка засвідчує, що описи відібраних церковних речей музейного характеру було надруковано в чотирьох екземплярах (Ф. 9, № 170, арк. 213.)

На цьому епопея з поверненням найвидатніших церковних цінностей в Україну добігла кінця. Однак їм потрібно було дати лад, а для цього необхідні були кошти, яких Академії наук завжди бракувало. У фонді ВУАН Наукового архіву ІА НАН України зберігається машинописна копія листа, відправленого Затонському

та Полозу. На місці кутового штампа надруковано: «Всеукраїнська Академія Наук. Комісія по дослідженню музейних річей, вилучених із церков і молитових домів України. _ «... 1923 року». Число, місяць та номер листа не зазначено. Лист має такий текст:

«Наркомуну по просвещению тов. Затонскому, копии тов. Полозу.

На днях специально командированные Губполитпросветом хранители 1-го государственного Музея, Д.М. Щербаковский и А.Ф. Середи привезли из Москвы последнюю партию музейных предметов, и этим закончилась операция по отбору в Московском Госхране музейных предметов из числа ценностей, изъятых из церквей и молитвенных домов Украины.

Академия Наук, согласно предложению Главполитпросвета, еще 24 октября минувшего года организовала специальную комиссию для научного обследования этих предметов, которая и приступила уже к работе, как уже сообщалось раньше, в заявлении Археологического Комитета Академии Наук, поданному в апреле месяце к т. Ряппо; для выполнения этой работы необходимы средства как на фотографирование наиболее выдающихся предметов этой коллекции и на ремонтное попорченных из них, так и на оплату труда членов Комиссии и на канцелярские и другие расходы.

В виду этого, Комиссия просит: 1) разрешения употребить на закупку фотографических материалов для производства вышеуказанных снимков остаток, в размере 1471 р. 63 к., от аванса, выданного Д.М. Щербаковскому и А.Ф. Середи, и 2) ассигновать хотя-бы по частям, специальные суммы, на производство работ Комиссии, согласно упомянутому заявлению Археологического Комитета. Голова Комиссии, Секретарь». Підписи на копії відсутні (ВУАК № 14, арк. 16).

Перевірка та вивчення повернутих цінностей тривала. Якщо спочатку, відкриваючи ящики, перевіряли лише масу їх вмісту, потім почали звіряти вміст з описами. Збереглась чернетка одного з актів (автограф Д.М. Щербаківського):

«Акт. 1923 року, серпня 16-го дня. Складений цей акт Комісією В.У.А.Н. по обслідуванню церковних цінностей, вилучених з церков України в тому, що при провірці змісту ящика № ... згідно опису Московського Главмузея виявилось, що речі по опису від 3 липня 1922 р. знайдено повністю і речі від 4-го липня знайдено крім № 10; речі які по опису від 5-го липня під №№ 1 і 4 здані Моск[овським] Госхраном в лом. Крім того №2, згідно помітці опису має

знаходиться в ящику № 1019, а № 3 здано в лом крім двох портретів мініатюр, які мають знаходитись в ящику № 2.

Решта речей з № 5 по № 20 включно по опису від 5-го липня знайдені повністю» (Ф. 9, № 170, арк. 356).

Ці речі було виділено як предмети музейного значення експертами з російського Главмузею до того, як до Москви прибула українська Музейна комісія, оскільки працівники Гохрану вже тоді розпочали розбір та реалізацію вилучених цінностей.

Завершити історію про повернення церковних цінностей може фрагмент «Справоздання з діяльності Першого Державного Музею за 1923 рік (місяці січень—вересень)» в якому зазначено: «Що до поповнення музею, то воно йшло по всім відділам. ... В травні місяці завідуючи Історико-побутовим і Етнографічним

відділами (Д.М. Щербаківський) і Художнім і Художньо-промисловим (А.Ф. Середя) були командировані до Москви для закінчення отбору в Московськiм Гохрані цінностей, яких вилучено з церковів і молитовних домів України. Як наслідок цієї роботи привезено було до Музею, рахуючи з привезеними раніш, 34 ящики музейних речей в кількості більш як 3000 №№» (Ф. 9, № 210, арк. 30).

Цей документ підписано директором музею М.Ф. Біляшівським. Кількість ящиків тут, очевидно, вказано помилково, оскільки у вересні 1922 р. було привезено всього 29 ящиків, а в травні 1923 р. — 4 ящики з церковними цінностями музейного значення з числа вилучених Комісією «Помгол».

Отже, частину найвидатніших церковних цінностей було повернуто в Україну, і вони зайняли своє місце в музеях.

НА ІА НАН України (ф. 9, № 62, 110, 168/9, 168/10, 170, 210, 211; ф. ВУАК, № 4, № 5, 13, 14).

Одержано 16.02.2006

Г.А. Станицина

АРХИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ О ВОЗВРАЩЕНИИ ЦЕРКОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ МУЗЕЙНОГО ЗНАЧЕНИЯ В 1923 г.

Изъятые в 1922 г. церковные ценности были вывезены Комиссией для помощи голодающим в Москву. В августе—сентябре 1922 г. украинская Музейная комиссия в составе Д.М. Щербаківського, А.Ф. Середы и О.Ф. Степановой отобрала из этих вещей часть предметов музейного значения, и они были перевезены в Киев. Множество остальных ценностей из Украины разбирали сотрудники Московского Государственного Хранилища с января 1923 г. Д.М. Щербаківський и А.Ф. Середя смогли прибыть в Москву для дальнейшей экспертизы вывезенных ценностей только в мае 1923 г. Комиссия при вскрытии ящиков в Первом Государственном музее в Киеве обнаружила, что работники Гохрана сдавали в лом уже выделенные в качестве музейных экспонатов предметы. Об этом были составлены соответствующие акты, хранящиеся в Научном архиве Института археологии НАН Украины. Всего было возвращено более 3 тыс. предметов, которые предстояло изучить, описать, сфотографировать, а некоторые и починить, и в дальнейшем распределить по музеям Украины.

Н.А. Stanitsyna

ARCHIVAL DOCUMENTS CONCERNING THE RESTITUTION OF CHURCH TREASURES THAT ARE OF MUSEUM IMPORTANCE IN 1923

Church treasures seized in 1922 were removed by Committee for the help to the starving in Moscow. In August—September 1922 Ukrainian Museum Committee consisting of D.M. Shcherbakivskij, A.F. Sereda and O.F. Stepanova selected of this collection items that were of museum importance and returned them to Kyiv. Great amount of other treasures from Ukraine were processed by officers of the Moscow State Depository since January 1923. D.M. Shcherbakivskij and A.F. Sereda were able to come to Moscow for further examination of seized items only in May 1923. Having opened boxes at The First State Museum in Kyiv the Committee revealed that officers of the State Depository scrapped the items which had already been selected as museum pieces. The fact was documented in corresponding statements which are kept in the Scientific Archive of the Institute of Archaeology of National Academy of Sciences of Ukraine. In total, more than three thousand items were returned. They were to be studied, described, photographed, and some of them to be repaired, and henceforth allotted to museums of Ukraine.